

บทความวิชาการ

การช่วยเหลือเด็กที่ถูกทารุณกรรมตามพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ.2546 TREATMENT OF CHILD ABUSE WITH ACT OF CHILD PROTECTION A.D. 2003

สายทิพย์ เจ็งที สสพ. (Saythip Jengtee)*

สังคมไทยในปัจจุบันนี้รายงานจากสื่อต่างๆ จะเห็นว่า เด็กและเยาวชนได้รับความรุนแรงทวีเพิ่มขึ้น ได้แก่ ถูกทำร้ายร่างกาย ถูกล่อลวงละเมิดทางเพศ เป็นต้น ดังเช่นรายงานข่าว ASTV ผู้จัดการออนไลน์ เมื่อวันที่ 25 มิถุนายน พ.ศ. 2555 เวลา 16.43 น. เรื่องทารุณเด็กหญิงวัย 10 ขวบ โดยเด็กถูกจับขังใน ตู้เสื้อผ้าไม่ให้ออกมาเห็นเดือนเห็นตะวันและไม่ได้สิทธิแม้จะเข้าห้องน้ำจากผู้เป็นแม่ เกิดขึ้นในแคนซัสซิตีรัฐมิสซูรี สหรัฐอเมริกา โดยเจ้าหน้าที่ตำรวจเข้าไปช่วยเหลือพบว่า เด็กมีน้ำหนักเพียง 32 ปอนด์ และตามลำตัวมีบาดแผลจากการถูกทำร้ายหลายแห่ง ผู้เขียนได้ปฏิบัติงานช่วยเหลือเด็กที่ถูกทารุณกรรมประเภทต่างๆ ในโรงพยาบาลรามธิบดีร่วมกับทีมสหวิชาชีพทั้งองค์กรรัฐบาลและองค์กรเอกชน ผู้เขียนขอเสนอผลงานในเชิงปฏิบัติการ เรื่องการช่วยเหลือเด็กที่ถูกทารุณกรรม ลงเสนอในบทความนี้โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเผยแพร่ให้แก่ นักสังคมสงเคราะห์ ที่ทำงานกับเด็กและเยาวชนและบุคคลทั่วไป ที่มีความสนใจจะได้เรียนรู้ เพื่อเป็นแนวทางในการช่วยเหลือเด็กชั้นปฐมภูมิ

อุบัติการณ์

รายงานสถิติเด็กที่ถูกทารุณกรรมในประเทศ ญี่ปุ่นเมื่อปี ค.ศ. 1990 มีจำนวน 1,100 ราย ปี ค.ศ. 2000 มีจำนวน 17,000 รายและเมื่อปี ค.ศ. 2011 มีจำนวน 44,000 ราย นอกจากนี้ยังมีรายงานจาก ศูนย์เด็กกำพร้าแห่งหนึ่ง ร้อยละ 70 ถูกกระทำทารุณกรรมหรือปล่อยปละละเลยทอดทิ้ง พบมากที่สุดของเด็ก

อายุระหว่าง 2 ขวบถึงอายุ 18 ปี (Variety thaiza.com, 2556)

สำหรับประเทศไทยนี้รายงานสถิติเด็กที่ถูกกระทำทารุณกรรมปี พ.ศ. 2553 จากบ้านพักเด็กและครอบครัว กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ จำนวน 75 จังหวัด โดยแบ่งตามประเภทของการถูกทำร้ายร่างกายได้ดังนี้ ทำร้ายร่างกายจำนวน 291 ราย ทำร้ายจิตใจจำนวน 286 ราย และทำร้ายทางเพศ 199 ราย

ความหมาย

1. “เด็ก” หมายถึงบุคคลที่มีอายุต่ำกว่า 18 ปี (ในอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก) “เยาวชน” หมายถึง คนในวัยหนุ่มสาว คือ ผู้มีอายุระหว่าง 15 – 25 ปี หรือ เป็นช่วงวัยหนุ่มสาว (สุกักดี, 2539)

2. “พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก 2546” เป็นกฎหมายไทย ประเภทพระราชบัญญัติ ร่างขึ้นโดย คณะรัฐมนตรีไทยในสมัยพันตำรวจโททักษิณ ชินวัตร และตราขึ้นโดยรัฐสภาไทยในสมัยคุณอุทัย พิมพ์ใจชน เป็นประธานรัฐสภา โดยพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช พระมหากษัตริย์ทรงลงพระปรมาภิไธย เมื่อวันที่ 24 กันยายน 2546 ประกาศในกิจจานุเบกษา เมื่อ 2 ตุลาคม 2546 และมีผลใช้บังคับ

ในอีกหนึ่งร้อยแปดสิบวันถัดมา คือ วันที่ 30 มีนาคม 2547 แทนที่ประกาศของคณะปฏิวัติฉบับที่ 132 และฉบับที่ 294

* นักสังคมสงเคราะห์ชำนาญการพิเศษ คณะแพทยศาสตร์ โรงพยาบาลรามธิบดี

การทารุณกรรมเด็ก (Child abuse) คือการกระทำหรือการละเว้นการกระทำจนเป็นเหตุให้เด็กได้รับอันตรายจากร่างกาย จิตใจ อารมณ์ และทางเพศหรืออย่างใดอย่างหนึ่ง

ประเภทของการทารุณกรรมเด็กแบ่งออกได้ดังนี้

การทารุณกรรมร่างกาย (Physical abuse) คือการที่ผู้ปกครองหรือผู้ที่เลี้ยงดูเด็กทำให้เด็กเกิดการบาดเจ็บทางร่างกาย โดยการบาดเจ็บดังกล่าวเกิดจากการตั้งใจทำ ไม่ใช่อุบัติเหตุหรือเกิดการละเว้นการกระทำจนเป็นเหตุให้เด็กได้รับอันตราย

การทารุณกรรมทางเพศ (Sexual abuse) คือการกระทำความผิดทางเพศต่อเด็ก หรือใช้ให้เด็กกระทำโดยที่เด็กไม่สามารถให้ความยินยอมพร้อมใจ หรือไม่มีวุฒิเพียงพอที่จะเข้าใจการกระทำเหล่านี้ กิจกรรมดังกล่าวเพื่อความพึงพอใจทางเพศของผู้กระทำ

การทารุณกรรมจิตใจ (Emotion abuse) คือการที่ผู้ปกครอง หรือผู้ที่เลี้ยงดูเด็ก ปฏิเสธเด็ก เหยียดเหยียดไม่สนใจหรือข่มขู่ ใช้คำพูดหรือการกระทำให้เด็กหวาดกลัวหรือไม่ให้ความรัก ความเอาใจใส่ดูแล เกิดขึ้นซ้ำซากมีผลทำให้เกิดความเสียหายต่อการพัฒนาการทั้งทางร่างกาย จิตใจและสังคมของเด็ก

การปล่อยปละละเลยและทอดทิ้งเด็ก (Neglect and Abandonment) คือ ความบกพร่องของผู้ดูแลเด็กในการดูแลเอาใจใส่ จัดหาสิ่งจำเป็นต่อความต้องการขั้นพื้นฐานของเด็ก เช่น ที่อยู่อาศัย อาหาร เสื้อผ้า สุขอนามัย การศึกษาและความปลอดภัย รวมทั้งการอบรมสั่งสอน ความรักความเอาใจใส่ มีผลทำให้เด็กได้รับอันตรายหรือเสี่ยงอันตรายต่อร่างกายและจิตใจรวมถึงการเจริญเติบโตและพัฒนาการของเด็ก

กฎหมายที่มีความสำคัญกับการช่วยเหลือเด็กที่ถูกทารุณกรรม

มาตรา 25 ผู้ปกครองต้องไม่กระทำดังต่อไปนี้

(1) ทอดทิ้งเด็กไว้ในสถานรับเลี้ยงเด็กหรือสถานพยาบาลหรือไว้กับบุคคลรับจ้างเลี้ยงเด็กหรือที่สาธารณะหรือสถานที่ใด โดยเจตนาที่จะไม่รับเด็กกลับคืน

(2) ละทิ้งเด็กไว้ ณ สถานที่ใด ๆ โดยไม่จัดให้มีการป้องกันดูแลสวัสดิภาพหรือการเลี้ยงดูที่เหมาะสม

(3) จงใจหรือละเลยไม่ให้สิ่งที่เป็นแก่การดำรงชีวิตหรือสุขภาพอนามัยจนน่าจะเกิดอันตรายแก่ร่างกายหรือจิตใจของเด็ก

(4) ปฏิบัติต่อเด็กในลักษณะที่เป็นการขัดขวางการเจริญเติบโตหรือพัฒนาการของเด็ก

(5) ปฏิบัติต่อเด็กในลักษณะที่เป็นการเลี้ยงดูโดยมิชอบ

มาตรา 29 ผู้ใดพบเห็นเด็กตกอยู่ในสภาพจำต้องได้รับการสงเคราะห์หรือคุ้มครองสวัสดิภาพจะต้องให้การช่วยเหลือเบื้องต้นและแจ้งต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ หรือผู้มีหน้าที่คุ้มครองสวัสดิภาพเด็กตามมาตรา 24 โดยมีชักช้า

แพทย์ พยาบาล นักจิตวิทยา นักสังคมสงเคราะห์ หรือเจ้าหน้าที่สาธารณสุข ที่รับเด็กไว้รักษาพยาบาล ครู อาจารย์ หรือนายจ้างซึ่งมีหน้าที่ดูแลเด็กที่เป็นศิษย์หรือลูกจ้าง จะต้องรายงานให้พนักงานเจ้าหน้าที่หรือผู้มีหน้าที่คุ้มครองสวัสดิภาพเด็กตามมาตรา 24 หรือพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจทราบโดยมิชักช้า หากเป็นที่ปรากฏชัดหรือน่าสงสัยว่าเด็กถูกทารุณกรรมหรือเจ็บป่วยจากการเลี้ยงดูโดยมิชอบ

การแจ้งหรือการรายงานตามมาตรา 29 นี้ เมื่อได้กระทำโดยสุจริตย่อมได้รับความคุ้มครองและไม่ต้องรับผิดชอบทั้งทางแพ่ง ทางอาญาหรือทางปกครอง

มาตรา 32 เด็กที่พึงได้รับการสงเคราะห์ ได้แก่

(1) เด็กเร่ร่อน หรือเด็กกำพร้า

(2) เด็กที่ถูกทอดทิ้งหรือพลัดหลง ณ ที่ใดที่หนึ่ง

(3) เด็กที่ผู้ปกครองไม่สามารถอุปการะเลี้ยงดูได้ด้วยเหตุใดๆ เช่น ถูกจำคุก กักขัง พิกการ ทุพพลภาพ เจ็บป่วยเรื้อรัง ยากจน เป็นผู้เยาว์ หย่า ถูกทิ้งร้าง เป็นโรคจิตหรือโรคประสาท

(4) เด็กที่ผู้ปกครองมีพฤติกรรมหรือประกอบอาชีพที่ไม่เหมาะสม อันอาจส่งผลกระทบต่อพัฒนาการทางร่างกายหรือจิตใจของเด็กที่อยู่ในความปกครองดูแล

(5) เด็กที่ได้รับการเลี้ยงดูโดยมิชอบ ถูกใช้เป็นเครื่องมือในการกระทำหรือแสวงหาประโยชน์โดยมิชอบ ถูกทารุณกรรม หรือตกอยู่ในภาวะอื่นใดอันอาจเป็นเหตุให้เด็กมีความประพฤติเสื่อมเสียในทางศีลธรรม อันดีหรือเป็นเหตุให้เกิดอันตรายแก่กายหรือจิตใจ

(6) เด็กพิการ

(7) เด็กที่อยู่ในสภาพลำบาก

(8) เด็กที่อยู่ในสภาพที่จำเป็นต้องได้รับการสงเคราะห์ตามที่กำหนดในกระทรวง

มาตรา 41 ผู้ใดที่พบเห็นหรือประสบพฤติการณ์ที่น่าเชื่อว่าการกระทำทารุณกรรมต่อเด็กให้รีบแจ้งหรือรายงานต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ หรือผู้มีหน้าที่คุ้มครองสวัสดิภาพเด็กตามมาตรา 24

เมื่อพนักงานเจ้าหน้าที่ พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ หรือผู้มีหน้าที่คุ้มครองสวัสดิภาพเด็กตามมาตรา 24 ได้รับแจ้งเหตุตามวรรคหนึ่งหรือเป็นผู้พบเห็นหรือประสบพฤติการณ์ที่น่าเชื่อว่าการกระทำทารุณกรรมต่อเด็กในสถานที่ใด ให้มีอำนาจเข้าตรวจค้นและ มีอำนาจแยกตัวเด็กจากครอบครัวของเด็กเพื่อคุ้มครองสวัสดิภาพเด็กโดยเร็วที่สุด

การแจ้งหรือรายงานมาตรานี้ เมื่อได้กระทำโดยสุจริตย่อมได้รับความคุ้มครองและไม่ต้องรับผิดทั้งทางแพ่ง ทางอาญาหรือทางปกครอง

มาตรา 42 การดำเนินการคุ้มครองสวัสดิภาพเด็กตามมาตรา 41 วรรคสอง ต้องรีบจัดให้มีการตรวจรักษาทางร่างกายและจิตใจทันที ถ้าพนักงานเจ้าหน้าที่เห็นสมควรต้องสืบเสาะและพินิจเกี่ยวกับเด็กและครอบครัวเพื่อหาวิธีคุ้มครองสวัสดิภาพที่เหมาะสมแก่เด็ก ก็อาจส่งตัวไปสถานแรกรับก่อนหรือถ้าจำเป็นต้องให้การสงเคราะห์ก็ให้พิจารณาให้สงเคราะห์ตามมาตรา 33 และถ้าจำเป็นต้องให้การฟื้นฟูสภาพจิตใจก็ให้รับส่งเด็กไปยังสถานพัฒนาฟื้นฟู

การส่งเด็กไปสถานแรกรับ สถานพัฒนาและฟื้นฟู หรือสถานที่อื่นใดตามวรรคหนึ่ง ระหว่างการสืบเสาะและพินิจเพื่อหาวิธีคุ้มครองสวัสดิภาพที่เหมาะสม ให้กระทำโดยไม่เกินเจ็ดวัน แต่ในกรณีที่มีเหตุจำเป็นและสมควรเพื่อประโยชน์ของเด็ก พนักงานเจ้าหน้าที่หรือพนักงานอัยการจะยื่นคำร้องขอต่อศาลตามมาตรา 5 เพื่อมีคำสั่งขยายระยะเวลาออกไปรวมแล้วไม่เกินสามสิบวันก็ได้

กฎหมายของต่างประเทศ ได้แก่ สหรัฐอเมริกา อังกฤษ ออสเตรเลีย นิวซีแลนด์ สิงคโปร์และญี่ปุ่นใช้กระบวนการทางศาลยุติธรรมในการออกคำสั่งทางแพ่งเพื่อคุ้มครองสวัสดิภาพเด็กที่ถูกกระทำทารุณกรรม โดยให้ศาลยุติธรรมพิจารณาไต่สวนเพื่อให้เกิดความรอบคอบและสร้างความสมดุลระหว่างความคุ้มครองสิทธิของเด็กและสิทธิของบิดามารดา รวมทั้งผู้ปกครองหรือผู้มีหน้าที่ดูแลเด็ก เพราะการแทรกแซงสิทธิสถาบันครอบครัว สิทธิเสรีภาพของบิดามารดา ขัดต่อหลักสิทธิมนุษยชนและ กฎหมายรัฐธรรมนูญของประเทศดังกล่าวจึงไม่ยอมให้หน่วยงานฝ่ายบริหารเข้ามาแทรกแซงโดยไม่ผ่านการตรวจสอบโดยศาลยุติธรรม โดยมากแล้ว จะใช้การพิจารณาคดีทางแพ่ง (Civil proceeding) ควบคู่กับมาตรการทางสังคม โดยเน้นการป้องกันและแก้ไขฟื้นฟู เพื่อยับยั้งการกระทำทารุณกรรมเด็กซ้ำอีก และพยายามให้สถาบันครอบครัวมีความมั่นคง หลีกเลี่ยงการใช้

กระบวนการลงโทษทางอาญา (Criminal proceeding) เพราะการใช้กระบวนการทางอาญาลงโทษบิดามารดา ผู้ปกครองหรือผู้หน้าที่ดูแลเด็ก ที่กระทำการทารุณกรรมเด็ก เท่ากับเป็นการส่งเสริมให้มีการทารุณกรรมเด็กซ้ำอีก

โดยสรุปแล้วประเทศต่างๆ ดังกล่าวใช้มาตรการทางแพ่งและทางสังคมแทน เว้นแต่มีเหตุจำเป็นก็อาจใช้ มาตรการทางอาญาได้ เช่น การล่อลวงละเมิดทางเพศต่อ เด็กหรือทำร้ายเด็กถึงแก่ความตาย เป็นต้น

ตัวอย่าง : การวินิจฉัยของรัญนิวยอร์กที่วินิจฉัย ในคดี Maureen, G ใน ปี ค.ศ.1980 เกี่ยวกับการ คัดค้านเด็ก ว่า “กระบวนการ คัดค้านเด็ก ถูกกระทำ ทารุณกรรม หรือละเลยทอดทิ้งตามกฎหมายครอบครัว โดยธรรมชาติของลักษณะคดีย่อมเป็นคดีแพ่ง เพราะมี วัตถุประสงค์แตกต่างจากคดีอาญา เพราะกฎหมายมิได้ มุ่งลงโทษผู้กระทำต่อเด็กโดยตรง แต่มุ่งป้องกันมิให้ เด็กถูกกระทำอันตรายอีกในอนาคต” คดี Diane ในปี ค.ศ. 1978 ว่า “กระบวนการ คัดค้านเด็ก โดยธรรมชาติ ของคดีเป็นคดีแพ่งมากกว่าคดีอาญา”

กฎหมายของต่างประเทศใช้กระบวนการทาง แพ่งกำหนดให้ศาลมีอำนาจออกคำสั่งเพื่อคัดค้าน หรือการเลี้ยงดูของบิดามารดาหรือผู้ปกครองชั่วคราว หรือห้ามมิให้บิดามารดาหรือผู้ปกครองกระทำการใด หรือไม่กระทำการใด อันเป็นการทารุณกรรมหรือละเลย ทอดทิ้งหรือปฏิบัติโดยมิชอบหรือไม่เป็นธรรมแก่เด็ก

ตัวอย่างการช่วยเหลือเด็กที่ถูกทารุณกรรม โครงการระดับชาติในการพัฒนาเยาวชนของหน่วยงาน U.S. department of health and human service ได้แก่ “Head start : A child development program” ริเริ่ม ตั้งแต่ปี ค.ศ. 1965 เป็นโครงการที่ร่วมมือกับโรงเรียน เพื่อให้ความช่วยเหลือเบื้องต้นแก่เด็กที่ถูกกระทำ ทารุณกรรมในชุมชนและพัฒนาทักษะของบิดาและ มารดาในทุกด้านให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ปัจจุบันได้

ขยายไปทั่วประเทศสหรัฐอเมริกาประมาณ 1400 ชุมชน โดยได้รับการสนับสนุนจากองค์กรภาคเอกชน มีอาสาสมัครกว่า 1,000,000 คน ในปี ค.ศ. 1996 ได้ให้ความช่วยเหลือเด็กก่อนวัยเรียน ให้พ้นจากการทารุณกรรมเกือบ 750,000 ราย นอกจากนี้ยังมีโครงการป้องกันที่ประสบผลสำเร็จอย่างดี คือ โครงการ “Healthy start” เริ่มครั้งแรกในมลรัฐฮาวาย ต่อมาขยายเป็น 110 ชุมชน ใน 22 มลรัฐของสหรัฐอเมริกา ดำเนินการโดยมีเจ้าหน้าที่เยี่ยมบ้าน ครอบครัวที่มีความเสี่ยงสูงที่กระทำทารุณกรรมเด็ก โดยให้ความรู้ความเข้าใจและส่งเสริมให้บิดามารดามีทักษะในการเลี้ยงดูบุตร

ประเทศไทยมีหน่วยงานของรัฐและเอกชน หลายหน่วยงานที่ช่วยเหลือเด็กที่ถูกทารุณกรรม ได้แก่ บ้านพักเด็กและครอบครัวมูลนิธิศูนย์พิทักษ์สิทธิเด็ก ศูนย์ประชาบดี เป็นต้น ผู้เขียนขอยกตัวอย่างบ้านพักเด็กและครอบครัวกรุงเทพมหานคร มีบทบาทหน้าที่ สงเคราะห์เด็กในด้านต่างๆ กล่าวคือเด็กและครอบครัว ที่มีฐานะยากลำบาก เด็กเร่ร่อน เด็กพิการ เด็กถูก ปล้นปลสะดมละเลยทอดทิ้ง เด็กถูกทารุณกรรมทุกประเภท มีพนักงานคัดกรองสวัสดิภาพเด็กตาม พ.ร.บ. คัดค้านเด็ก พ.ศ. 2546 รับแจ้งรายงานจากหน่วยงานต่างๆ เช่น โรงพยาบาล ศูนย์ประชาบดี ตำรวจ เป็นต้น ใช้วิธี กระบวนการทางกฎหมายแยกเด็กออกจากบ้านชั่วคราว และมุ่งเน้นการบำบัดรักษา พัฒนาและฟื้นฟูทางร่างกาย จิตใจ อารมณ์ และสังคม โดยทีม ส ห วิชาชีพ เด็กอยู่ใน ความปกครองของบ้านพักเด็กและครอบครัว มีระยะเวลา 90 วัน เพื่อประโยชน์สูงสุดของเด็กในการกลับคืนสู่ครอบครัว หรือกรณีเด็กเสี่ยงต่อความปลอดภัย ในอนาคต จึงนำส่งคัดค้านต่อหน่วยงานรัฐบาลหรือ เอกชน

โรงพยาบาลรามาธิบดีมีวิธีดำเนินการของ นักสังคมสงเคราะห์ที่คลินิกส่งเสริมการเลี้ยงดูมีดังนี้

สัมภาษณ์ประวัติของเด็กและครอบครัว เพื่อสืบค้นข้อเท็จจริง เกี่ยวกับมูลเหตุของการถูกกระทำ

ได้แก่เหตุการณ์วิกฤติที่เกิดขึ้น สถานที่ บุคคลผู้กระทำความสัมพันธ์ภาพต่างๆ เป็นต้น

กรณีเร่งด่วน จำเป็นจะต้องรายงานให้กับเจ้าหน้าที่คุ้มครองสวัสดิภาพเด็ก ประจำพื้นที่เขตตามภูมิลำเนาของเด็ก เพื่อการคุ้มครองสวัสดิภาพเด็กอย่างปลอดภัย และแยกเด็กออกจากครอบครัวชั่วคราว

กรณีปกติ เด็กจำเป็นจะต้องมาบำบัดรักษาและฟื้นฟู ตรวจร่างกายสภาวะทางจิตใจโดย ทีม สหวิชาชีพ ประกอบด้วย กุมารแพทย์ จิตแพทย์ นักสังคมสงเคราะห์ นักจิตวิทยา เจ้าหน้าที่คุ้มครองสวัสดิภาพเด็ก แต่งตั้งตามพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546

การเยี่ยมบ้าน ดำเนินการร่วมทีม สหวิชาชีพ ดังกล่าวเบื้องต้น เพื่อสืบค้นข้อมูลเพิ่มเติม เช่น ข้อมูลจากบุคคลภายในครอบครัว สัมพันธ์ภาพระหว่างครอบครัว ข้อมูลจากเพื่อนบ้าน ข้อมูลจากชุมชน ตลอดจนสภาพแวดล้อม ลักษณะที่อยู่อาศัย เศรษฐฐานะของครอบครัว เป็นต้น

การนำเสนอรายงานในที่ประชุม สหวิชาชีพ (Case conference) เพื่อการวิเคราะห์ การประเมินและการติดตาม การลงมติที่ประชุมเพื่อหาแนวทางในการช่วยเหลือเด็ก ให้เกิดผลสัมฤทธิ์โดยคำนึงถึงประโยชน์และรูปธรรมของเด็กสูงสุดการบำบัดและติดตามเพื่อฟื้นฟูทางร่างกาย จิตใจ อารมณ์ และสังคมอย่างต่อเนื่อง เด็กกลับคืนสู่ครอบครัวและสังคม

กรณีศึกษา

ชื่อ ด.ญ.ฝน (นามสมมุติ) อายุ 8 ปี การศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ภูมิลำเนา กรุงเทพมหานคร

อาการสำคัญ มารดาพามาตรวจร่างกายจากการถูกล่วงละเมิดทางเพศ

เหตุการณ์ที่เกิดขึ้น

ช่วงเดือนเมษายน มิถุนายน 2549 มารดาเล่าว่าหลังสงกรานต์มารดาไปทำงาน ฝากเด็กไว้ที่บ้าน

พี่เลี้ยง เด็กถูกผู้ชายซึ่งเป็นสามีของผู้รับเลี้ยงเด็ก (อายุ 54 ปี) อาชีพขับรถ ใช้วียะเวชอุโบบริเวณอวัยวะเพศของเด็ก มีการจูบปาก ใช้เชือกมัดแขน 2 ข้าง ไม่สวมถุงยางอนามัย น้ำอสุจิหลังภายนอก ช่มชู้เด็ก ถ้าบอกมารดาจะจูบปากอีก

ปลายเดือนตุลาคม 2549 เด็กมีอาการซึม ไม่ค่อยเล่น

ต้นเดือนตุลาคม 2550 เด็กไม่มีสมาธิในการเรียน

ปลายเดือนกรกฎาคม 2552 มารดาเล่าว่าลุงอ้วน(นามสมมุติ) ซึ่งอยู่ใกล้ละแวกบ้านจับอวัยวะเพศของเด็ก และบอกเด็กว่าถ้าบอกผู้อื่นจะทำร้าย

ประวัติครอบครัว

เป็นบุตรคนเดียว บิดาแยกทางกับมารดาตั้งแต่เด็กอายุ 2 เดือน มารดา อายุ 34 ปี จบชั้นประถมศึกษาอยู่กับเด็ก 2 คน อาชีพรับจ้างทั่วไป เคยมีแฟนหลายคน มารดามีความเชื่อว่าตนเองเคยเสียชีวิตมาแล้ว โดยตกน้ำตั้งแต่อายุ 9 ปี เคยเสียชีวิตมาแล้ว 10 ครั้ง ขณะนี้หายใจได้เพราะกนิยาช่วยหายใจ คิดว่าตนเองรู้เหตุการณ์ล่วงหน้าได้ เช่น รู้ว่าจะมีขโมยเข้าบ้าน มีหนูแว่ว เป็นเสียงผู้ชาย อดีตสามีที่เสียชีวิตไปแล้วมาพูดว่า “ทำไมไม่ไปแจ้งความ” มีคนตายหลายสิบคนมาปรากฏตัวให้เห็น มาพูดคุยกัน ได้ยินเสียงบิดามารดาของตนมาพูด เคยคิดอยากกนิยาตาย เคยวิ่งเข้ากองไฟมาแล้ว

ประวัติมารดา

มารดาสูบบุหรี่มากที่สุด 7 ซอง/วัน ต้มเหล้า ต้มเบียร์ ตามโอกาส ไม่ใช้สารเสพติดชนิดอื่น ๆ ขณะนี้ไม่มีแฟน เลิกกับลุงอ้วนมาได้ 2-3 เดือน บิดามารดาเสียชีวิตตั้งแต่อายุ 11 ปี อยู่ด้วยตัวเองมาตลอด อยู่บ้านป่าและลุ่มบ้าง เคยเห็นน้องชายของบิดาข่มขืนมารดา โดยตนเองนอนอยู่ในมุ้งเดียวกันเห็นเหตุการณ์หลายครั้ง

ตอนนั้นมารดาเป็นอัมพาต บิดาแยกทางไปมีภรรยาใหม่ ตนเองเคยถูกมัดเตี้ยริมจะข่มขืน แต่มารดาคลานมาช่วย หลังจากมารดาเสียชีวิตเลี้ยงตนเองมาตลอด ทำงาน เลี้ยงชีพตามร้านอาหาร

ประวัติญาติมารดา

ป้ามีบุตร 5 คน เป็นบุตรชาย 3 บุตรสาว 2 คน และมีบุตรเขย 2 คนในจำนวนบุตรชาย 3 คนนี้มี 2 คนที่เคยมีพฤติกรรมลวนลามเด็กและในจำนวนบุตรเขย 2 คนมี 1 คนที่มีพฤติกรรมเคยลวนลามมารดาของเด็กเช่นกัน

การดำเนินการ :

- ทีมสหวิชาชีพ ซึ่งประกอบด้วย กุมารแพทย์ จิตแพทย์ นักสังคมสงเคราะห์นักจิตวิทยา เจ้าหน้าที่ คุ้มครองเด็ก(บ้านพักเด็กและครอบครัวกรุงเทพมหานคร) และ นักสังคมสงเคราะห์สถานสงเคราะห์เด็กหญิงบ้านราชวิถีและครูพี่เลี้ยงวิเคราะห์เด็กและครอบครัว สรุปได้ว่า มารดามาจากครอบครัวขาดความอบอุ่น มีความรุนแรงทางเพศ กล่าวคือถูกลวนลามทางเพศจากบุคคลใกล้ชิดภายในครอบครัว มารดาต้องต่อสู้ดิ้นรน เวลามีปัญหาไม่สามารถปรึกษาพึ่งพาญาติพี่น้องได้เหมือนโดดเดี่ยวตามลำพัง พึ่งพาสามีไม่ได้ ต้องแยกทางกัน ตนเองต้องรับภาระอย่างมาก อยู่บ้านเช่า 2 คนกับบุตร มีสามีใหม่ก็ไม่สามารถพึ่งพาได้อีก กระทำทารุณกรรมทางเพศกับบุตรของตน จึงทำให้มารดามีอาการเครียดเป็นระยะๆ ปวดศีรษะเป็นประจำ หาวีธีช่วยตนเองโดยสูบบุหรี่ ดื่มเหล้า ดื่มเบียร์ เกิดมีอาการป่วยทางจิตเวช ปัญหาต่างๆ สลับซับซ้อนจนทำให้มารดามีความเสี่ยงต่อการเลี้ยงดูบุตรต่อไป จึงจำเป็นต้องให้หน่วยงานของรัฐบาลเข้าแทรกแซงตามมาตรการทางสังคมและกฎหมาย โดยใช้วิธีสงเคราะห์และคุ้มครองเด็กร่วมกัน

- กุมารแพทย์และสูตินรีแพทย์ตรวจร่างกายเด็ก เพื่อหาร่องรอยและบาดแผลทางอวัยวะเพศพร้อม

ลงบันทึกไว้เป็นหลักฐาน

- มารดาพบจิตแพทย์เพื่อตรวจสภาพทางจิตและพบนักจิตวิทยาเพื่อทดสอบทางจิตวิทยา บำบัดรักษาโดยวิธีรับประทุษร้ายและทำจิตบำบัดฟื้นฟูสภาพทางจิตใจ

- แยกเด็กออกจากครอบครัวชั่วคราว เพื่อความปลอดภัยของเด็ก โดยเด็กมาพักที่บ้านพักเด็กและครอบครัวกรุงเทพมหานคร อยู่ภายใต้การดูแลของพนักงานคุ้มครองเด็กตาม พ.ร.บ. คุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546 มุ่งพัฒนาและฟื้นฟูเด็ก เพื่ออนาคตเด็กจะได้กลับไปใช้ชีวิตอยู่กับมารดา ต่างเป็นที่พึ่งซึ่งกันและกันทางจิตใจ อารมณ์และสังคม ซึ่งที่ผ่านมามารดารักบุตรมาก มารดาพูดว่า “ไม่มีใคร มีแต่บุตร เป็นที่ยึดเหนี่ยวทุก ๆ ด้าน” มารดามีความรักและเอาใจใส่มีความผูกพันและสัมพันธ์ภาพที่ดีกับบุตร มีความตั้งใจและอดทนเพื่อเลี้ยงบุตรให้ได้ดี คำพูดของมารดา “หาเงินได้ก็พยายามเก็บเงินไว้ซื้อขนมให้ลูกได้กินเหมือนเด็กคนอื่น” บางครั้งตนเองก็อดกินได้ โดยส่วนใหญ่มารดาจะไปกับเด็กไม่ปล่อยให้เด็กอยู่ตามลำพัง

- นักสังคมสงเคราะห์และทีม ส ห วิชาชีพ เยี่ยมบ้านเพื่อสืบข้อเท็จจริงเพิ่มเติมและประเมินครอบครัวอย่างละเอียด นำมาประกอบประชุมเพื่อหาแนวทางในการช่วยเหลือเด็กต่อไป

- จัดระเบียบส่งต่อทางทรัพยากรสังคม โดยเด็กเข้ามารับการสงเคราะห์ที่สถานสงเคราะห์เด็กหญิงบ้านราชวิถี เพื่อรับการศึกษาสงเคราะห์ชั่วคราวระหว่างการบำบัดฟื้นฟูจิตใจให้กับมารดา

- ติดตามและประเมินผล นำบิดาและมารดา มาบำบัดรักษา พัฒนาฟื้นฟูอย่างต่อเนื่องที่คลินิกส่งเสริมการเลี้ยงดูโรงพยาบาลราชามาธิบดี

สภาพปัญหา

1. มารดาต้องการรับเด็กกลับบ้าน

2. มารดา กล่าวถึง สถานสงเคราะห์ว่าทำให้เด็ก มีพฤติกรรมเปลี่ยนไป ทำให้ดูแลเด็กไม่ได้ โดยปกติ เด็กเรียบร้อย พูดจารู้เรื่อง ตื้อชนบ้าง แต่หลังจากอยู่ที่นี้ มารดาพูดสอนเด็กไม่เชื่อฟัง เช่น อยากได้อะไรก็หยิบ โดยไม่ขออนุญาตก่อน เป็นต้น

การอภิปรายผล

การป้องกันความปลอดภัยของเด็กได้แก่ การถูกล่วงละเมิดทางเพศซ้ำ จำเป็นต้องแยกเด็ก โดยวิธีการใช้กฎหมายเพื่อสวัสดิภาพเด็ก เด็กเหมาะสม ที่จะรับความคุ้มครอง ที่สถานสงเคราะห์เด็กหญิง บ้าน ราชวิถี ให้เด็กได้รับการศึกษาตามศักยภาพของเด็ก ต่อไป และแต่งตั้งเจ้าหน้าที่คุ้มครองเด็กประจำเด็ก 1 คน เพื่อส่งเสริมพัฒนาการด้านต่างๆ ให้แก่เด็ก พร้อมกับมีการเยี่ยมบ้านเป็นระยะๆ มารดาได้รับการ รักษาจิตแพทย์อย่างต่อเนื่อง เพื่อฟื้นฟูบำบัดทาง อารมณ์ จิตใจและมีทักษะการเลี้ยงดูที่เหมาะสมยิ่งขึ้น กล่าวคือ มารดาเลี้ยงดูให้บุตรสามารถช่วยเหลือตนเอง และมีทักษะด้านพัฒนาการของเด็กให้เหมาะสมตาม วัยต่างๆ อันเด็กจะได้รับการพัฒนาเหมือนเด็กทั่วไป การใช้มาตรการทางสังคม พัฒนา และฟื้นฟูเด็กและ มารดา ระยะเวลา 6 เดือนต่อมา มารดามีการปรับเปลี่ยน พฤติกรรมในการดูแลบุตร คลายความกังวล ทีม ส หวิชาชีพ ให้ความช่วยเหลือ มารดามีทักษะดูแลบุตรให้มีระเบียบ วินัย เรียนรู้การใช้ทักษะในชีวิตประจำวันในเชิงบวก

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

การทำงานกับเด็กไม่ว่าจะใช้วิธีการสงเคราะห์ หรือคุ้มครองเด็ก ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546 ไม่ใช่เป็นบทบาทหน้าที่กับบุคคลใดเพียง ฝ่ายเดียว แต่เกี่ยวเนื่องกับทีม ส หวิชาชีพทั้งหมด เพื่อ ช่วยเหลือเด็กให้กลับคืนสู่ศักยภาพและพัฒนาการที่ เหมาะสมของเด็กต่อไป ดังนั้นอาจสรุปบทบาทของทีม สหวิชาชีพดังนี้

นักสังคมสงเคราะห์ : สัมภาษณ์ประวัติละเอียด เด็กและครอบครัว เช่นอาการสำคัญที่มาตรวจร่างกาย ลักษณะเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นกับเด็กเป็นต้น ประเมินความ เสี่ยงและความปลอดภัยของเด็กเพื่อพิจารณาแยกเด็ก ออกจากครอบครัวชั่วคราวโดยรายงานกับพนักงาน คุ้มครองเด็กตาม พ.ร.บ.คุ้มครองเด็ก พ.ศ.2546

: เยี่ยมบ้าน เยี่ยมชุมชนและเยี่ยมโรงเรียน เพื่อประเมินครอบครัวและความสัมพันธ์ที่ดี

: ประชุมกลุ่มเป็นผู้ประสานงานกับทีม ส ห วิชาชีพทั้งภายในและภายนอกองค์กรเพื่อหาแนวทาง ในการช่วยเหลือเด็กและครอบครัว

: ติดตามและประเมินผลเป็นระยะและจัดระบบ ส่งต่อทางทรัพยากรทางสังคม เช่นสถานสงเคราะห์ เด็กหญิงบ้านราชวิถี เป็นต้น

กุมารแพทย์ : ตรวจร่างกายอย่างละเอียด เพื่อหาหลักฐานในการดำเนินคดีตามกฎหมาย

: บันทึกบาดแผลตามร่างกายพร้อมการถ่ายภาพ เพื่อใช้เป็นพยานหลักฐานต่อไป

จิตแพทย์ : สัมภาษณ์และตรวจสภาพจิตใจ ของเด็กและครอบครัว และให้การวินิจฉัยทางจิตเวช การบำบัดฟื้นฟูเด็กและทำจิตบำบัดครอบครัว

อัยการ : ประเมินหลักฐานต่างๆ ที่รวบรวม มาโดยพนักงานสอบสวนเพื่อดูความเป็นประโยชน์ใน ชั้นศาลและดูว่าสมควรฟ้องหรือไม่

: ช่วยกลั่นกรองพยานหลักฐานที่พนักงาน สอบสวนส่งมา และให้คำปรึกษาทางกฎหมายแก่ทีมงาน เตรียมพยานเพื่อขึ้นให้การในชั้นศาล

: ออกคำสั่งฟ้องและยื่นฟ้องผู้ต้องหาแก่ศาล

พนักงานคุ้มครองเด็ก : แยกเด็กออกจาก ครอบครัวชั่วคราวเพื่อการสงเคราะห์หรือคุ้มครองเด็ก

: จัดหาที่พักอาศัยตามสภาพปัญหาของเด็ก

: ช่วยเหลือเงินสงเคราะห์ครอบครัว ทุนประกอบ อาชีพ

หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง :

ศูนย์ประชาบดี จังหวัดอุดร 24 ชั่วโมง
โทร 1300

บ้านพักเด็กและครอบครัว จังหวัดอุดร
24 ชั่วโมง โทร 02-3547580,02-3547582

มูลนิธิ ปวีณา เพื่อเด็กและสตรี จังหวัดอุดร
24 ชั่วโมง โทร 02-5770500-1,02-5770496-8

มูลนิธิศูนย์พิทักษ์สิทธิเด็ก จังหวัดอุดร
24 ชั่วโมง โทร 02-4120739,02-4121196

เอกสารอ้างอิง

ปัญหาเด็กถูกทารุณในญี่ปุ่น-วาไรตี้. Thai Za.com.(ออนไลน์) เข้าถึงได้จาก: Variety.thaiza.com/ปัญหาเด็กถูกทารุณ-206966.html. (วันที่สืบค้นข้อมูล พฤษภาคม 2556).

พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546. สำนักงานเลขาธิการคณะกรรมการคุ้มครองเด็กแห่งชาติกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์

รายงานข่าวจาก ASTV ผู้จัดการออนไลน์. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: www.manager.co.th/Family/ViewNews.aspx?News ID=9550000077902. (วันที่สืบค้นข้อมูล 5 พฤษภาคม 2556).

รายงานข้อมูลสถานการณ์ด้านความรุนแรงของประเทศ-ความรุนแรงต่อเด็ก. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก www.Violence.in.th/publicweb/pdf%.50รายงานมาตรา 17.pdf. (วันที่สืบค้นข้อมูล 5 พฤษภาคม 2556)

วัชรินทร์ ปัจเจกวิญญูสกุล. (2545). กฎหมายคุ้มครองเด็กถูกกระทำทารุณกรรมจากผู้ปกครอง. กรุงเทพฯ : ห.จ. ก. จีระรัชการพิมพ์.

ศรีเวียง ไพโรจน์กุล, นภา หลิมรัตน์. (2544). คู่มือทีม ส ห วิชาชีพ การทารุณกรรมและทอดทิ้งเด็ก. มหาวิทยาลัยขอนแก่น:ห.จ.ก.คลังนานาวิทยา.

สุภัคดี อนุกุล. การหักเหเด็กหรือเยาวชนที่กระทำผิดอาญาออกไปจากกระบวนการยุติธรรม (ในอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก). เข้าถึงได้จาก : www.gotoknow.org/blogs/post/44939 (วันที่สืบค้นข้อมูล: 26 กันยายน 2555).

เอกสารแผ่นพับของบ้านพักเด็กและครอบครัวกรุงเทพฯ.กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์.

Head Start-Wikipedia,the free encyclopedia. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: en.wikipedia.org/wiki/Head Start. (วันที่สืบค้นข้อมูล พฤษภาคม 2556).